

Durmuş Hocaođlu

Bir Kere Daha Düşünmek İçin İyi Bir Fırsat

Muhalif, Yıl: 1., Sayı: 12., 14.04.2000-20.04.2000., s.11

Durmuş Hocaođlu, *Muhalif* Yazıları Sıra No: 12

Künye:

- Hocaođlu, Durmuş., “Bir Kere Daha Düşünmek İçin İyi Bir Fırsat”, *Muhalif*, Yıl: 1., Sayı: 12., 14.04.2000-20.04.2000., s.11

Descartes, Prens Elizabeth'e yazdığı mektuplarından birisinde, çocuk yaşlarında şaşı bir kıza âşık olduğunu; şimdi onu unutmakla berâber, muhtemelen bunun bir uzantısı olmak üzere, nedense bütün şaşılarla karşı belirli bir ilginin kendisinde hâlâ yaşayageldiğini anlatır. Buna benzer birşey de benim açımdan Futbol için söz konusudur. Çokluk insanlara tuhaf geleceğinden emînim; ama Futbol denen o garip oyundan ne bir haz alırım ve dahi ne de anlarım; dahası — birçoklarını öfkeliendireceğini bilerek söyleyeceğim — ne de “spor” olarak görürüm. Ne var ki, benim de Descartes gibi çok hafif ve tedâvi edilmeye ihtiyaç hissetmeyecek kadar zararsız bir zaafım vardır: Nereden kaynaklandığını bilmediğim, fi tarihinden kalma çocuksu bir tutkunun artık silinmeye yüz tutmuş bir bakıyyesi olarak, rûhumun derinliklerinde bir yerlerde hâlâ belli-belirsiz bir Fenerbahçelilik nostaljisi taşırım; bu sâikin tesiriyle midir, nedir bilemem, ama — söz aramızda kalsın, benim gibi futboldan fersahlarca uzak birisinin bu fikirlerini kaale almayınız — her nedense Galatasaray bana hiç bir zaman bir spor teşkîlatı gibi görünmemiştir.

Fakat bu defa — geçen hafta demek istiyorum — kendi çapımda ciddî bir sûretle alâka tesis etmeye niyetleniyordum; öyle ki, hattâ bir ara neredeyse maç seyretmeyi bile ciddî-ciddî düşünüyordum. Bu alâkamın sebep-i hikmeti, pek zahmetsizce fehm ve idrâk olunacağı veçhiyle, futbol aşkımdan — hem de Galatasaray; aman Rabbim! — değil, gayret-i milliyeden neş'et etmekteydi. Vâkıa bu istek hep bil-kuvve halde kaldı ve bil-fiil hâle münkalîb olmadı; ama en azından temel prensipler çerçevesinde haksız olduğumu kimse iddia edemez. Çünkü birçokları gibi ben de bu karşılaşmayı bir futbol müsâbakası olmanın çok ötesinde görüyordum.

.... nitekim bu maç münâsebetiyle vuku' bulan hâdiselerin beni yanıltmadığını düşünmekteyim.

Bana kalırsa, bu maç ve etrafında dönenler üzerinde ciddî biçimde tefekkür edilmelidir.

Hangi maçtansöz ettiğimin mükemmelen kavranılmış olduğunu biliyorum: Geçtiğimiz hafta İstanbul'da Galatasaray ve Leeds takımlarının maçları münâsebetiyle ülkemize gelen Holiganların yol açmış olduğu hâdiseler, sıradan bir vak'a olmanın çok ötesinde bir anlam taşımakta ve bizlere kendimiz, kendi var-oluşumuz üzerinde mütemmilâne tefekkür etmek konusunda adetâ yeni bir fırsat ve vesîle sunmaktadır.

Bir futbol maçı münâsebetiyle vuku' bulan birtakım hâdiseden felsefî bir netîce istihraç etmeye teşebbüs etmenin, habbelerden kubbeler inşâ etme kabîlinden, vak'a-yı âdiye türünden bir konuyu gereksiz şekilde germek olduğu düşünülebilir; fakat bendeniz bu kanâatte değilim: Hiçbir şey görüldüğü gibi basit değildir; öyle olmuş olsaydı, meselâ Marks'ın haklı olarak söylemiş olduğu gibi, Bilim diye bir şey söz konusu olmazdı.

★★★

Denebilir ki, nedir görüldüğü kadar basit olmayan şey? Anlatmaya çalışayım: Maç münâsebetiyle yaşananlar, Türkiye'nin Batı ile olan münâsebetlerinin bir yansımasıdır, hem de çok kuvvetli bir şekilde yansıması.

Bu yansıma şudur: Batı, kendi serserilerinin densizliklerinden bıkmış olmasına rağmen, resmî düzeyde olamamakla beraber, kamuoyu olarak, onları savunmaktadır.

Batı'nın bu münâsebetle sergilemiş olduğu tavır üzerinde düşünmeliyiz. Düpedüz başıbozuk bir serseri gürûhunun yabancı bir memlekette, o memleketin en fazla değer atfettiği şey olan bayrağına karşı hayvanca saygısızlıklar sergilenmesi gibi akıl-almaz birtakım denâetlerin irtikâb edilmesi karşısında meydana gelen arbedede bu ipten kazıktan kurtulma herîf-i nâ-şerîflerin ikisi öldürülünce, itlerin sâhiplerinin bir kısmı, kendi çomarlarının densizliklerinden dolayı özür beyân etmek yerine daha da kışkırtıcı davranışlar sergilemekten, üst perdeden konuşmaktan haeretmiyorlar. Vâkıa ciddî gazeteler ve yayın organları daha itidalli davrandılar; birçokları da meselenin zıvanadan çıkmış bir Holigan terörü olduğunu belirtti. Ama yine de şu tavrın netliğini görebiliriz: İngiliz kamuoyu, Türklerin nasıl olup da kendilerine “karşı gelmiş” olduklarına inanamamış bulunmaktalar. Alışlageldiği üzere, Türkler, Batı'dan gelecek olan herşey karşısında çâresiz bir tevekkülle boynunu uzatan; Batı'lı olduğunu tasdik ettirmek için fedâ etmeyeceği şey kalmayan bir nevi' sömürge insanı olarak görülmektedir. İşte belki de küstahlığa en ziyâde yolaçan, Avrupa'lı karşısında hep başını eğen Türk'ün nasıl olup da böyle dik başlılık etmeye cür'et ettiği.

“Söyleyene değil söyletene bak” diyen atasözü bir kere daha doğrulanmış olmaktadır.

★★★

Bu vesîleyle bir kere daha, ısrarla ve mükerreren Batı üzerinde düşünmeliyiz: Bütün tazammun ve şumûlü ile; bütün müsbetlikleri ve menfilikleri ile Batı.

★★★

Batı'nın kendi dışındaki dünyaya bakışında, bilhassa Modernite'den sonra çok ciddî bir “üstünlük duygusu”nun egemen olduğu bâriz bir şekilde bilinmektedir.

Esâsen, Batı, tâ Yunan'dan ve Roma'dan kalma bir mîras olarak kendinden olmayana bâzan gizli bâzan da âşikâr bir sûrette hâlâ “barbar” olarak bakmaktadır. Bu, Batı'nın Batı-dışı'na karşı çok kuvvetle beslediği bir defia (itme) duygusudur. Eski Yunan'da Grekler (Helenliler) Dünya'nın insanla meskûn kısmına “Oikoumenikos” diyerek onu da “Helenliler ve Helenli-Olmayanlar” şeklinde ikiye taksim etmişler ve Helenli-Olmayanlar'ı, “ötekiler”i, kendilerinden olmayanları aşağı görmüşler, tahkîr etmişlerdir; hattâ bu tahkîrin dozunun fazlalığı, bilhassa Stoacı felsefenin göstermiş tepki ile, “Kozmopolitizm”in doğuşuna dahi sebep olmuştur.

“Barbar” kelimesi, Grekçe, *ecnebî, yabancı, el, köle tabiatlı (slavish), kaba (rude)* anlamındaki “barbarous”tan gelmektedir; bu kelime Latince'ye “barbarus” şeklinde intikal etmiş ve aynı anlamda kullanılmış ve bilâhare, tarihî gelişim sürecinde, Roma'nın çanağından yalayanlar — yani, “Batılılar” — tarafından önceleri ‘Romalı olmayan’ ve sonraları da ‘Batılı

olmayan' herkesi ifâde etmek üzere ve aynı zamanda *medeniyetsiz, görgüsüz, anakronik, insanlık-dışı* vb. gibi aşağılayıcı anlamlar yüklenen bir terim olmuştur. Kelimeye yüklenen bu pejoratif anlamlar özellikle daha sonraları, yani Batı sömürgeciliğinin azgınlaşmaya başladığı tarihle birlikte daha yoğun bir kullanım alanı bulmuştur. Batı için, 'kendisi olmayan' herkes, barbardır, vahşidir.

Bu bakış açısı Sömürgecilik çağında Batı'nın Batı-Dışı'nı sömürmesinin ahlâkî temellendirilmesinde de felsefî bir gerekçe olmuştur. Kolonyalist-Emperyalist Batı'lı birçok düşünür, meselâ Spinoza, Batı'nın Batı-Dışı'nı sömürme hakkı olduğunu isbat etmeye çalışmıştır.

Bir toplumun, 'kendisi' ile 'diğerleri'ni birbirinden ayırıcı ifâdeler kullanması, elbette sadece Batılılara has bir davranış değildir; bunu bir anlamda bir "ben ve ötekiler ayrımı"nın kategorizasyonu olarak da mütâlea etmek kaabildir. Bunun yanında, kendisinden olmayanları — "ötekiler"i — ifâde etmek üzere kullanılan ibârelerin her zaman mutlaka pejoratif bir içeriğe sâhip olması da gerekemeyebilir; lâkin, uygulamalarda sık-sık "ötekiler"i ifâde eden terimlere olumsuz anlamlar yükendiği görülmektedir ki meselenin bu vaziyete dökülmesinin, hepsi aynı nitelik ve nicelikte olmasa dahi hemen-hemen bütün toplumlara has olan ve zaman-zaman aşırılaşabilen, bir tür *sosyal narsisizm* ve/veya *sosyal egoizm* olarak da adlandırılabilir, genel-geçerli bir sosyolojik vâkıa olduğunu söyleyebiliriz. Meselâ Romalıların Romalı olmayan herkesi *barbar* olarak nitelendirmesi gibi, Araplar da Arap olmayan herkesi *acem* şeklinde nitelendirmekte idiler; Acem, Araplar için, dünyanın Arapça konuşmayan geri kalan kısmının tamamını ifâde etmektedir, ama zamanla sâdece muayyen bir topluma ve millete, Farsîler'e yönelmiş olan bir terim olmuştur. Kezâ, eski Türkler de kendilerinden olmayan herkesi "tat" ve, 'tat'lara îtibâr ederek Türklüklerini terkedenleri de "sart" adı ile adlandırırlardı.

Bütün insanlık küresini "Biz ve diğerleri" şeklinde radikal bir kopuklukla iki ana bölüme ayırma, dinlerde de görülmektedir. Hemen-hemen her din, genellikle, diğer dinlerin mensûb ve müntesiblerini "*kâfir*" olarak nitelendirmektedir ki, bu, onun reddedilmesi, dışlanmasından başka bir anlam taşımaz. Hattâ, bazan aynı din içerisinde farklı mezhepler ve/ya farklı cemaatlar arasında dahi benzer davranışlara rastlanlabilmektedir. Bu "*grup üstünlüğü kompleksi*", esas itibariyle "*ben*"in yüceltilmesinin bir tezâhür tarzı olup, çekirdeği "*ferdî ben*"dir. Toplumu, merkezinde (çekirdeğinde, nüvesinde) 'ferdî ben' bulunan eş-merkezli daireler (ya da, küreler) şeklinde şematize edecek olursak, merkezdeki 'ferdî ben' üzerinde temellendirilmiş, ondan motivasyon alan '*ferdî ben-cilik*', merkezden dışa doğru açıldıkça muhtelif toplumsal yapılanmalara göre farklılıklar gösterebilen toplumsal elemanlarla karşılaştıkça *ferdîlik*'ten *sosyallik*'e dönüşmeye başlayacaktır. Bu prosedür, en küçük ve *Global Toplum'un* ilk biçimi olan "*kabile*"de "*ferdî ben*"den "*sosyal ben*"e yani "*biz*"e dönüşmekte ve bunun sonucu, "*en iyi benim kabîlem*" argümanı olmaktadır. Buradan dalga-dalga bütün sosyal tabakalaşmaya sirayet eden bu anlayış, toplumun en üst belirleyici kimlik kriteri/kriterleri ne ise (*millet* gibi) ona, yani "*mega-ben*"e ulaşmakta, başka bir ifade ile, 'ferdî ben' ile 'mega-ben' (ya da, mega-sosyal ben) çakışmakta, aynîleşmekte (*ben=biz; benim toplumum/milletim*); böylece, sosyal üstünlük kompleksinin ifadesi, "*en iyi biz; benim toplumum/milletim*" formülüne dönüşmektedir.

Buraya kadar herşey, yâni her milletin, her dinin, dünyayı Biz ve Ötekiler diye ayırması belirli bir ölçüde mâkul karşılanabilir. Fakat Batı'yı bu noktada farklı kılan şeyler vardır: Bunlardan birisi, onun tarihî gelişim sürecinde Modernite'nin mücidi ve sâhibi olması, bir başkası Kolonyalizm safhası yaşamış olması ve nihâyet bir başka mühim faktör de ırkçı eğilimlerin bu iklimdeki geleneksel gücü.

Modernite'nin mücidi ve sâhibi olmak, Batı'ya, diğer milletler ve kültürler üzerinde tahakküm edebilme istikametinde hem büyük bir güç vermiştir, hem aşırı bir güven ve hem de bu bir "hak" ve hattâ bâzan da ileri sürüldüğü gibi, vahşileri eğitmek ve adam etmek için

omuzlarına yüklenmiş bir görev; bu, birçok çağdaş batılı düşünür ve akademisyenin de dürüstçe ifâde ettiği gibi, Batı'nın, kendi dışındaki dünyayı yok sayması netîcesini hâsıl etmiştir. Kolonyalizm, Modernite'nin bir ürünü olmakla, beslendiği tarihî ve dinî arka-planla birleşince, Batı'nın kendi dışındaki dünyayı sâdece “yok saymak” ile yetinmeyip, daha da ileri giderek adetâ “yok etmek” teşebbüsü olarak da okunabilir. Irkçı eğilimlere gelince: Batı, ırkçıdır; hem ırkçılık aleyhtarlığının felsefi-edebî bir söylem olarak yükseldiği, hem de ırkçılığın kuvvetli bir motivasyon kaynağı olarak birlikte yaşadığı bir yatak olmak, Batı'ya mahsus garip çelişkilerdendir.

Bu saydıklarımıza, Türkler söz konusu olunca başka bâzı faktörlerin de eklenmesi gerekir: Modernite, ya da Kolonyalizm olmasa dahi Batı'nın Türk'e karşı bakışı çok kötüdür: Korku, nefret ve tahkîr karışımı bir duygudur bu. Batılı Türk'ten hâlâ korkar; hâlâ bilinç-altı dünyasında Tarih'in ağır tortusu, silinemez kalın bir tabaka hâlinde yatmaktadır.

Yunan ve Roma, Batı için herşey demektir; Étienne Gilson'un da sarâhatle ifâde ettiği gibi, Batı'ya âit olan her şey bu ikisi ile başlar. O sebeple, Yunan'a ve Roma'ya zarar veren herkes Batı için düşmandır. Halbuki bunların ikisi de bizim binbeşyüzyıllık hasmımızdır.

Bu yüzden, Batılı'nın indinde, Batılı-olmayanlar, şu veya bu şekilde “ikinci sınıf”tır; “*barbar*”dır, ama biz Türkler Batılılar nezdinde, fazladan olarak, “Yunan'ın ve Roma'nın katilleri”yiz, “pis Türkler”iz, “bir millet bile olamayan, bastığı yeri kurutan başı-bozuk serseriler”iz, Avrupa'nın zenginliklerine sulanan “asalaklar”ız, onların arasına girsek bile, onlardan olamayacak olan süprüntüler, sığıntıların; kısacası, “zenîmler”iz! Şimdi ise, eski gücünü kaybetmiş ve Batı'nın karşısında zelîl olmuş bulunan garip insanlarız!

Batı bize böyle bakıyor. Ya Biz?. Acaba bundan, genel bir tefekkür ihtiyâcı netîcesi çıkarabilecek miyiz?

Bir de şu soruyu sorayım: Aynı şey tersinden olsaydı Biz nasıl davranırdık acaba?

